

1138

N5329691

UNIVERSITY
LIBRARY
BYU LIBRARIES

691
КЫРГЫЗСТАН
ЖАЗУУЧУЛАР СОЮЗУНУН
БАШКАРМАСЫ

г. Фрунзе, Кирова, 205 Индекс 720301

ПРАВЛЕНИЕ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
КИРГИЗИИ

Телефоны: 2-26-53; 2-27-33; 2-36-01;

№ 262

26 января 1978 г.

ДИРЕКТОРУ ИНСТИТУТА ЯЗЫКА И
ЛИТЕРАТУРЫ АН КИРГИЗСКОЙ ССР

тov. ТУРСУНОВУ А.Т.

Молодой поэт Жусупбеков Асанбай с 1960 годов собирает произведения знаменитого акына, своего земляка Женижока. На этих материалах он, будучи студентом КГУ, в 1973 году защитил диплом.

В настоящее время у него имеются около семи тысяч строк стихов акына.

Секретариат правления СП Киргизии направляет Вам рукопись для обсуждения и просит дать заключение о целесообразности к изданию.

СЕКРЕТАРЬ ПРАВЛЕНИЯ
СП КИРГИЗИИ

K. Kaimov

К. КАИМОВ

ЖЕҢИЖОҚ ЫРЧЫ

Адабий портрет

ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ

Инв. №

(5329)691

МУЗЕЙ КЫРГЫЗСТАНА, ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ
ГНК СССР г. БАШКАРМАГА

С. Женижок!.. Бул ысымды кыргыз жергесинде укпаган, билбеген карын адамдарыбыз жокко учураса керек. Ал эми, ырчымлыкты кесип кылган тәкиме ақындарыбыз болсо, Женижоктун атын этэ урматтоо менен «тап», аздыр-көнтүр чыгармасын сыймыктануу менен аткарып келгендиги, кәпчүлүк элге маалым.

Баарыбызга белгилүү болгондой, об"ективдүү тарыхый-социалдык жағдай шарттарды натыжасында эткән доордо жазуусу жана жазма адабиятыбыз болбогондуктан, ошол доордо жашаган ақындардын әмур баянын, чыгармачылык багыттарын аныктоодо кыйынчылык болору шексиз. Мындай иште, тигил же бул ырчынын әмур тууралуу эки-уч кишинин эскерүүсү жетимсиз. Ошондуктан, тийиштүү фактыларды кәбүрәек топтол, ошолордун ичинен этэ мунәздууләрунун, типтууләрунун негизинде гана корутунду чыгарууга болот. Биз, Женижоктун ырларын чогултуп журуп, анын әмурунә байланышкан толгон фактыларды жолуктурдук. Азыр, мына ошол фактылардын негизинде гана, анын әмур баяны тууралуу токтолуп этүүгө туура келди.

Женижоктун эз аты—Өтә, Таластагы Сары-Кәбән деген жерде /азыркы Покровка с/с, Покровка району/ Кәкә деген көдөйдүү үй-буләсүндө тәрәлгән. Энеси Алтынай Аксыдаты /азыркы Жашы-Жол району/. Саруу элиниң Жолжакшы уругунан болгон. Өтә ата-энесинен зэрте ақырап, "ала" оорусу менен ооруп, кәрунгәндүн эшигинде төнтирең калат. Өтә бир күнү эзү курдуу балдар менен ойнол, Ташкара бийдин айылына келип калат. Өтәну көргөн Ташкара бий жигиттерин чакырып алыш:

—“Тәэтиги “ала” менен ооруган Өтә турбайбы: муну айлга эмне жолотосунар? Оорусу элге жугат, бир жетим менен эл кәбәйбайт да азайбайт, алыш барып Кара-Бууранын суусуна салып жибергиле!”

деп бу рүк кылат.

Ташкаранын эки жигити Өтәну Карап-Бууранын жээгине алыш **келип**, бирок, жылдыздуу баланын эмурин киюуга диттери чаппай, боору **ооруп**, мал айдаган кургунчулөргө кошуу, таяклерице баргын"—деп Аксыга качырып жиберет. Өтә мал айдашип, Кум-Бел ашуусун ашып, Карбен кыштагына /Азыркы Караван/ келип, Багыш уруусунун айлында **Бекмурат** дегендердин үйүндө туруп калат.

Бир күнү Садыр деген киши Карап-Суудан жумуштап **келип, Бекмураттына** келип түшэт. Кыраакы адам Өтәнүн жән-жайын **билген соң**, **Бекмуратка**: "—Сен баланы мага бер, бул бизге жээн болот эжен, тагаларында журсун"—деп, Өтәну Карап-Суу кыштагына алыш келет. Садырдын энеси Айыке Таластык кызы/ болгондуктан Өтәгө ого бетер ылымсып багып алат. Өтә салып берген тәшеккә жатпай /оорум жугат деп/ саманканага жатып жургөнү кийин Айыкеге угулат. Айыке ^{та} өтәну чечтирип көрүп, жаратын билгендөн кийин Көз-Арт жашаган Далычы деген табылка салат./Далычынын Оут-Торо колотунда соруларга атайын жер там салып, ошондо дарылоочу эжен. Азыр да ошол жерде тамдин орду, пайдубалына койгон таштары турат/.

Далычы Өтәну "кайнатма кара дары, кырма кызыл дарысы" менен дарылаш, таза айыктырып, акысына Садырдан уч жылы туу калган сары бәзин алган. Өтә кийин Далычыны минтип ырга кошкон:

— Жети-Уруу элдин карысы,

Алышка кеткен анызы.

Айыктырган жараттан,

Атамдай болгон Далычы!..

же болбосо:

Айыке бакиа энем ай,

Капалык тартып келем ай! ж.б.

- Айыкө Өтәнү Ак-Тәбәдәгу мечиттен окуттурат. Сергек бала эзбекче, арабча кәп окуп, әз мезгилине жараша жакшы билим алыш, эзбек тили аркылуу араб, иран адабияты менен таанышат. Ал мечитти Үманбай деген ақылман, нары чечен киши салдырган. Аны Өтә минтип ырга кошкону әлде сакталып калган:

Кара-Сууну жәэкте,
Кечит салдың, Үманбай!
"Кайран жанга сооп" — деп,
Ак-Тәбәнән устунә,
Мечит салдың, Үманбай!

Айылдагы балдарга,
Кат окуттуң, Үманбай!
Анжындык молдодон,
Бат окуттуң, Үманбай!

Ушул мезгилден баштап, кыз оюнда, жородо әзүнчә ыр чыгарып, ырдай баштайт.

- Кеч күздә Шатман уулу Рыскулбек, Өтә, Баялы болуп, Наман-гандан базарлап келатып, Кербен базарына кайрылышса, элдин орто-сунда од канаттын Тогунай уруусунан чыккан Нурмолдо деген залкар ырчы дин, ислам, шарият жәнүндә элдин муунун бомотуп, ырдан жеткан болот. Ырды угуп турган Өтә Нурмолдонун элди үгүйттәп, алдан жатка-нына кыжыры кайнайт. Нурмолдо ырдан токтогондо Өтә улууларды сыйлоо жолу менен абалы учурашып, адан суроо жаадырып, Нурмолдо-нун шаштысын кетире баштайт. Өтәнү биринчи кәргән эл, эки жени карысынан чолок курмә кийгөн жаш жигиттин тәгүп ырдаганына таң-данышып:

- Атандын кәру оой, бу Женижок жалмандаған анык Женижок эме әкән го!.. Женижок бала жәнди, Женижок!